

Pratarmė

<https://doi.org/10.51554/Coll.23.51.01>

51-asis *Colloquia* numeris išsiskiria įdomiomis tyrimų temomis, plačią jų geografiją ir metodologinėmis priemonėmis. Mokslinių straipsnių publikacijos pradedamos Vigmanto Butkaus tyrimu, skirtu senosios Lietuvos ir lietuvių paveikslui XX a. pradžios latvių literatūroje. Lygindamas šį vaizdinį su XIX a. pabaigoje sukurtuoju, Butkus konstatuoja, kad paveikslas iš romantizuoto, kartais mitologizuoto keitėsi į objektyvesnį ir įvairiapusiškesnį. Ir nors latvių autorių literatūros kūriniuose išlaikoma baltiškos brolystės teminė linija, funkcionuoja ir lietuvių kaip priešiškos, pavojingos jėgos vaizdavimas. Butkus tyrimu parodo, kad greta istoriškai patikimų lietuviškų realiųjų iškyla ir fikcijos, tačiau senosios Lietuvos vaizdo visuma iš esmės atitinka fiksuotą istorijos mokslę.

Aktualias, naujas ir problemiškas literatūros kritikos tendencijas ir formas analizuoja Dalia Satkauskytė. Jos straipsnyje veriasi platus lietuvių kritikos laukas, aptariama dėl naujų technologijų atsiradusi neprofesionali kritika, užsimenama apie dirbtinio intelekto galimybes vertinti ir suprasti meninį tekstą. Straipsnyje bendresnių kultūrinių procesų kontekste keliamas klausimas apie naujųjų kritikos formų galimybes įsiliesti į tradicinį literatūros kanoną formuojantį kritikos lauką.

Reikšmingas Pavelo Lavrineco straipsnis, siūlantis susipažinti su Tomo Venclovos literatūrine reputacija Lietuvos rusų spaudoje 1989–1998 metais. Pasitelkęs gausią Sąjūdžio ir vėlesnių metų spaudą rusų kalba, Lavrinecas parodo, kad Venclovos literatūrinė reputacija priklauso nuo skirtingus vaidmenis apimančių jo veiklos laukų (literatūros, mokslo ir politikos bei visuomeninio gyvenimo) ir yra sąlygojama skirtingo simbolinio kapitalo. Pavyzdžiui, Venclovos kaip poeto reputacija siejama ne tiek su jo paties poetine kūryba, o daugiau su Brodskio kūrybos vertinimais, jo artumu žinomiems poetams. Gausi bibliografija atskleidžia, kad Venclovos reakcijose į įvairias besikeičiančias aktualijas nuolat pynėsi poeto, mokslininko ir politiko vaidmenys.

Latvių literatūros mokslininko Jānis Ogos tyrimas skirtas sovietmečiu Latvijoje sukurtiems magiškojo realizmo kūriniams, konkrečiai – Latvijoje ypač populiariam Zigmundo Skujinio romanui *Lova su aukso koja* (*Gulta ar zelta kāju*, 1984).

Romaną autorius pristato kaip sovietmečiu modernistinei raiškai pritaikytą legendos modelį, kurio pagalba teminiame-probleminiame romano klode tapo galima prabilti apie Latvijos tautos istoriją ir taip skatinti tylų tautos priešinimąsi okupacijai. Mokslinių straipsnių skiltis baigiama Jūratės Jasaitės straipsniu, skirtu Rainerio M. Rilke'ės poezijai, kuriame ji aptaria šokio raišką ir ieško paralelių tarp Rilke'ės šokio koncepto ir Rilkės recepcijos, jo eilių repertuaro lietuvių poezijoje. Į Rilke'ės poeziją žvelgiama kaip į terpę, kurioje susijungia rūpestis daiktų išsaugojimu ir šokio perspektyva paženklintos poetinės-estetinės koncepcijos.

Šio numerio publikacijų skiltyje spausdinama aktualija – Valentino Sventicko publikacija, skirta Dalios Grinkevičiūtės atsiminimų publikavimo istorijos fragmentui, susijusiam su Justinu Marcinkevičiumi. Ši publikacija, nepatekusi į Sventicko parengtą monografiją *Dalios Grinkevičiūtės dalia*, kurią šiame numeryje recenzuoja Gintarė Bernotienė, esmingai ją papildo, ryškindama viešumoje nežinomą versiją, liudijančią Marcinkevičiaus drąsų tiems laikams sprendimą pasirūpinti, kad Grinkevičiūtės atsiminimai dar sovietiniais metais pasiektų skaitytojus.

Diskusijų skiltyje publikuojamas pokalbis apie Vinco Mykolaičio-Putino kūrybos, jo literatūros kritikos ir istorijos vertinimus ir aktualumą. Pokalbyje nuomonę apie Putino kūrybinį palikimą išsako Virginijus Gasiliūnas, Irena Balčiūnienė, Giedrė Kazlauskaitė, Dalia Satkauskytė ir Manfredas Žvirgždas.

Recenzijų skiltį tęsia Aušra Jurgutienė, recenzuojanti Viktorijos Šeinos sudarytą kolektyvinę monografiją *Lietuvių literatūros kanono dirbtuvės: XIX a. pabaiga – XX a. pirma pusė*, o Donata Mitaitė recenzuoja Redos Pabarčienės parengtą atsiminimų knygą apie Ireną Veisaitę *Mūsų Irena. Atsiminimai apie Ireną Veisaitę*, ryškindama šios asmenybės mastą, gebėjimą telkti kultūra besirūpinančius žmones ir keldama mintį, kad atsiminimų knygoje cituojami Veisaitės laiškai galėtų būti surinkti ir išleisti atskira knyga.

GITANA VANAGAITĖ

Foreword

<https://doi.org/10.51554/Coll.23.51.01>

Colloquia's issue No. 51 is notable for its interesting topics, broad geography and methodological approaches. The section of academic articles starts with Vigmantas Butkus' research on the image of ancient Lithuania and Lithuanians in early 20th century Latvian literature. Comparing this image with that of the late 19th century, Butkus notes that the image has shifted from a romanticized, sometimes mythologized to a more objective and many-sided one. Even though the thematic line of Baltic unity has been maintained in the literary works of Latvian authors, the depiction of Lithuanians as a hostile and dangerous force has also been present. Butkus shows that even though various fictions emerge alongside historically reliable Lithuanian realities, the whole picture of ancient Lithuania has remained essentially the same as that established in history.

Dalia Satkauskytė analyzes relevant, new and problematic trends and forms of literary criticism, exploring the broad field of Lithuanian criticism, discussing the emergence of non-professional criticism due to new technologies, and even mentioning the potential of AI to evaluate and understand artistic texts. In the context of more general cultural processes, the article raises the question of the possibility of new forms of criticism to enter the field of criticism, thus shaping the traditional literary canon.

The article by Pavel Lavrinec offers an insight into the literary reputation of Tomas Venclova in the Russian-language press in Lithuania in 1989-1998. Drawing on the extensive corpus of the Russian-language press from the period of the Reform Movement of Lithuania and beyond, the author of the article shows that Venclova's literary reputation has depended on different roles that covered various fields of his activities (literature, science and politics, and public life) and that different symbolic capital has determined it. For example, Venclova's reputation as a poet was linked not so much to his own poetic work but more to his translations of Brodsky's poetry and being a close friend of famous poets. The extensive bibliography reveals that Venclova's reactions to various changing affairs constantly intertwined the roles of poet, scholar and politician.

Latvian literary scholar Jānis Oga examine the works of magical realism written in Latvia during the Soviet era, with a special focus on the novel *The Bed with a Golden Leg* by Zigmunds Skujiņš (*Gulta ar zelta kāju*, 1984), which is particularly

popular in Latvia. The author of the article talks about the novel as a particular model of a legend that Skujiņš adapted to express modernism in the Soviet era. In turn, on the novel's thematic-problematic layer, it enabled the writer to talk about the history of the Latvian people and encourage a silent resistance to the occupiers.

Article by Jūratė Jasaitytė on Rainer M. Rilke's poetry concludes the section. The author discusses the expression of dance and examines the parallels between Rilke's dance concepts and Rilke's reception, as well as the repertoire of his poem's in Lithuanian poetry. Rilke's poetry is perceived as a connection, which interweaves a concern for the preservation of objects and poetic-aesthetic concepts marked by the dance perspective.

The section "Publications" features a fragment on Dalia Grinkevičiūtė and Justinas Marcinkevičius, which complements the monograph *Dalios Grinkevičiūtės dalia (Dalia Grinkevičiūtės Fate)* that the author did not include in the book, and which is being published for the first time in *Colloquia*. Gintarė Bernotienė discusses this important episode in the history of the publication of Grinkevičiūtė's memoirs *Lietuviai prie Laptevų jūros (Lithuanians by the Laptev Sea)* as well as Sventickas's monograph itself in the review section of this journal, by substantially complementing the book and by reminding of the facts that had been circulating in public about Grinkevičiūtė's disappointment with the poet Marcinkevičius, whom she holds in high esteem, and who failed to live to her expectations concerning the publishing of her testimony.

The section dedicated to discussions features a conversation on the evaluation and relevance of the work of Vincas Mykolaitis-Putinas, his literary criticism and history. In the conversation, Virginijus Gasiliūnas, Irena Balčiūnienė, Giedrė Kazlauskaitė, Dalia Satkauskytė and Manfredas Žvirgždas share their views on Putinas' creative legacy.

In this issue's review section, Aušra Jurgutienė writes about a collective monograph *Lietuvių literatūros kanono dirbtuvės: XIX a. pabaiga – XX a. pirma pusė (The Lithuanian Literary Canon: The Late 19th Century and the Early 20th Century)* compiled by Viktorija Šeina. Donata Mitaitė assesses Reda Pabarčienė's book of memoirs about Irena Veisaitė, *Mūsų Irena. Atsiminimai apie Ireną Veisaitę (Our Irena. Memoirs of Irena Veisaitė)*, highlighting the scope of Veisaitė's personality and her ability to mobilize people who care about culture and raising the idea of collecting Veisaitė's letters quoted in the memoirs and publishing in a separate book.

GITANA VANAGAITĖ